

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 17. МАРТА 1896.

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 41.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно.

ХАМЛЕТ.

(Свршетак.)

Гете завршује овако: „За мене је јасно, да је Шекспир хтео, да нам прикаже човека, пуног велике акције, и недораслог, у исто доба, да је изведе и испуни.“ Примедба би била врло интересантна, кад не би било претензије, да објасни и обухвати цео карактер. Она достиже само драмски део Хамлета, његову осветну улогу, коју има у комаду. Али Хамлет је готово увек изван те улоге. Акција није ван домаћа његових сила; али сама акција изгледа му залудна и мизерна, он је презире философски.

Оставимо тог мученика своје мисли, не тражи-
мо од њега ништа. Хамлет се злоопати и ужасно му је тешко. Њему је тешко због себе самог, због нас, због целог осталог света. Ако хоћете да га познате, слушајте га, посматрајте га, кад је сам, одвојен, од људи и жена, и кад је одбацио књигу, која нема ничег другог до речи. Меланхолија целог човечанства долази му на памет и он нам говори најлепшие мисли, што су икада казане у позоришту.

*

Зна се, да постоје два Хамлета од Шекспира, оба аутентична: импровизовани Хамлет, кога нико није читao, и дефинитивни Хамлет, познат целом свету. Остаје нам, да их поредим једно с другим.

Критика, која је изучавала Хамлета у сваком погледу, није га изучавала у тој нарочитој намери. Мислимо, да је то ваљало учинити. Она би на тај начин нашла, да се послужимо њеним изразом: решење књижевног питања, које је збуњује одавно. Кад је Шекспир писао свог првог Хамлета, је ли био млад, је ли био веома млад? Да ли је био већ дости-
гао до две различите зрелости: зрелост талента и година? За нас је питање решено. Нас, се

не тиче ни ерудиција ни њени скрупули ни датуми њени: задовољавамо се самим текстом.

Чим почнемо читати првога Хамлета, видимо одмах, да му је писац врло мало живео. Недостаје му посматрање, и оно, што га има, мртво је. Ни једно лице, па ни сам Хамлет, не даје нам повода за размишљање. Монологи, који ће постати компактни делови драме, нису још написани и нису сви на свом месту. Са тешком би се муком познало у његовом слабом, и првом зачетку оно слављено: „To be, or not to be“. (Ил' бит' ил' не бит').

У другом Хамлету, Шекспир по ново обра-
ђује све сцене. Не можеш их тада познати. Тако на пр. у првом Хамлету у сцени кад Хамлет пребапује матери што се удала за Клаудија, дух оца му појављивао се у ноћном недоруху.

Шекспир је мислио, по свој прилици, да је дух код своје куће. Доцније се трагао, па је оставио да се дух појави сав у оклону као у првом чину. То је за то учинио, што је позориште, рекао би по свој прилици Карсеј, вештина пунा конвенција, која од њих и живи.

*

Нема сумње, да је Хамлет једино лице у комаду. Готово свима осталима недостаје важности и сталности, чврстине. Мало их је од неког одређеног века.

Ми не можемо добро да схватимо Клаудијев карактер. Он је наклоњен Хамлету, добар је према њему, а овамо му је оца убио. Не изгледа, да га његов злочин мучи и да му смета, а за тим губи главу веома лако. Гризе га савест, нежан је са краљицом, љубазан са Полонијем. За цело да има и сувише срца према њему.

Гертруда је увек готова на плач. То је жена, којој је љубав све и сва. Она потпомаже

Офелијине смерове и хтела би да је да своме драгом Хамлету.

Полоније из почетка је дошадњив, пун пријатне мудрости и очинске нежности. Мало брњав јудворица, али би му то Хамлет могао са свим опростити. Хамлет га заглуњује. Није ни како добро дружити се са људем. Истина, Полоније се нагло зауставља и иде другим правцем. Подсећа нарочито на Мененијуса Агрипу из Коријолана, ма да није тако савршен и лепо обраћен као он.

Офелија до данас није боље разумевана. Она показује, да се може умрети са љубави. Она уме развеселити и ласкати. Хамлет је добро познаје. Рђаво његово понашање и грубост пре-ма њој са тога се и рађа. У знаменитој сцени, кад је испље у манастир, он не пропушта рећи јој све, шта зна. „Иди у манастир! Шта би ти да рађаш грешнике? Буди невиња к'о лед, чиста к'о снег, не ћеш умаћи клевети. Иди у манастир! Ил' баш ако хоћеш силом да се удаш, пођи за будалу, јер мудри људи знају доста добро, каква чудовишта ви начинисте од њих. У манастир хајд! Бог ти је дао једно лице, а ти себи правиш друго. Млатите се, скакујете, шушкate, издавате имена божјим створима, па се својој будалаштини чините не-вешти. У манастир иди!“

Офелија је решљива, окретна, млада, амбициозна, опкољена водом са свију страна, пре него што је пала у воду, — као што би то рекао Лажерте.

* * *

Хамлет је бесмртна творевина Шекспирова. То је генерални, најопштији карактер, што га имамо. Слабе, мале погрешке, незгодне контрадикције — давно су заборављене. Кад нам их критика напомиње, кад нас на њих сети: ми слежемо раменима; кад их наши литерарни историчари објашњавају — ми им се смејемо у очи. Ако је Шекспиру за Хамлета му било потребно лудило — ми уклањамо ту образину, а не посматрамо ипшта друго до жива човека, који је под њом скривен.

Хамлет нема страсти. Он је јунак драмске акције, а она га што је могуће мање занима. О њој се он што може бити мање брине. Е, па па шта онда ради? Говори! Говори свакада и о свачему. Говори о вечности. Оставља је, па се опет враћа њојзи. Прелази на човека; предлази за тим на љубав, од љубави на књижевна и глумачка штампа. Сваки му је повод добро дошао. Такав ведеум, такав пун сјаја душевни раздражај — мора нас интересовати до крајности. А у исто време опажамо код Хамлета немир, неку немоћ, како се болно бори у сред општих идеја. Његов је живот, нема збора, ни поговора, и наши, и тајна свих патња наших. Тај положај човјечји није својина једне епохе. Он се јавља у свима временима и у свим земљама. Хамлет је био прво Енглез; доцније су га Немци рекламовали за једног од њихових; данас је Француз, а кад дође *fin de siècle* биће, по свој прилици, Србин и отац многих Срчића.

ХИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Чаниколизи, комедија у пет чинова, написао Едвардо Јубовски, превео с пољског Рајко).

Од како се оно управо пре двадесет година у оставини пољског Молијера грофа Александра Фредра рђеа нашле оне красне шаљиве игре — нама је Србима позната она кад и камо пре смрти пишчеве приказана, што се зове „Госпође и хусари“, за којом се одиста мора жалити, што је када са свим збачена с репертоара овде код нас — добила је у Пољака шаљива игра необичан полет, тако да се сло-

бодно може рећи, да су Пољаци на том пољу нарочито у седамдесетим годинама овога века знатно наткрилили своје антагонисте Русе. Радњици, као што су гроф Александар Фредро fils, па Михајло Балуцки, па Едвард Јубовски, па Казимир Залески, не би на одмет били ни најкултурнијем народу европском теби их сваки такав народ радо пригрлио као своје, јер би се њима могао само подичити. Од тече творице познавали смо ми Срби до сад само млађега Фредра (Његова се „Posazna jedunasacka“ даје у вас а и његов „Девојачки завет“

прешао је дваред преко наше позорнице овде у Новом саду, 1877 и 1879.) па ево се сад упознасмо и са Ђубовским, тим превредним пољским књижевником од заната, који је написао тма божја веома добрих романа, снисцију комедија, гомилу историских студија и осим тога много превео из Шекспира, Мисета, Хајна, Берна и Вајлена. Овде би нас се тицало ле као драмски писац и ту можемо рећи, да га критичари међу у ред најодличнијих драматичара пољских.

Сав српски читалачки свет зна, да је Рајко нарочито са пољскога много и то веома лепо пресадио у нашу белетристичну књижевност. То, што је угледало света, које у листовима које у засебним књигама, били су уз лирске песме све сами роман и новеле те српски читалачки свет зна само за њих. Но ја случајно знам, да је Рајко још пре десетак година превео и поднео на приказ неколико комедија с пољског, но тим је преводима суђено да чаме у архиви, чекајући на ред. Једва ево дођоше Ђубовскога „Чанколизи“ па шат се за њима укажу и они други у оном чистом српском руху, у које их је заодела Рајкова вешта рука. А да је Рајко испекао тај занат, то је најбоље посведочила жива реч са позорнице. Не знам, знали ли он за ону тајну разлику међу књижевним језиком и језиком, оним „лаким, течним“, који је „удешен као што треба за говор на позорници“ — та се тајна разлика пронашла овде у нас пре једно пет шест година но мени је још једнако тајна — али да Рајкове српске речи с позорнице не само да ни најмање не вређају српско ухо него звоне српски да српскије већ не може бити, то знам, јер сам се о том могао осведочити довољане сад, кад сам их први пут чуо са српске позорнице. Па бих смео зажелети да се о том и сав српски позоришни свет увери и из оних других Рајкових превода с пољског, за које знам, да од неколико година амо стрпљиво чекају, да се и на њих наслеши оно признато српско гостољубље, које се пре неки дан у позоришту Дунђерскога љуто мрштило, нешто мало и с разлогом а нешто много и без разлога. Тада најновији гост, и ако нам је, што кажу, једноплеменик, није наиме био онако дочекан као што ми по који пут дочекамо и најапартније — да останем код племенске етимологије — иноплеменике. А шта је он то крив? Ништа више, но што су криви и неки иноплеменици, који се толико уме-

ли да улажу, да се сад српски позоришни свет на њих ако и не смести или већ више и не мршти. Сва кривица нашег најновијега госта тоје, што је сувише модеран те му се хтели не хтели морамо чудити а донекле се морамо и ћутити на њу, јер ради тако којешта, како ми још мислим да се у опште и не може радити. Но кад смо најпосле зажмурили код Шветкиње Норе, можемо то учинити и код Пољака Казимира Ланицког па шат му други пут баш не залупшимо врата испред носа. Нек закуца само слободно још једаред а ја ето са своје стране не ћу да му кварим посао а то бих и нехотице учинио, кад бих овде приповедио и оном српском свету, који тога вечера није био у позоришту Дунђерскога, шта он све ради и како чудно мора да кави. Не бих му рад био кварати посао већ и с тога, што су у његовој свити Стојковић, Спасић, Сара Бакаловићка, Тинка Лукићка, Зорка Буришићева, Васиљевић, Душановић, Филиповић, Тодосић и — lest by not least — Лукић еп pleine parade, што се тиче уметничкога схваташа а женске још и у дословном смислу.

Г.

ПОЗОРИШУЕ.

(Позоришна подузећа у Немачкој.) Слобода, која су до сада уживали позоришни подузетници у Немачкој, знатно ће се законом сузити. До сада је могао свако, који је имао концесију, приређивати позоришне представе, где је хтео. Често је појединац имао позоришних друштава, која су давала представе по разним крајевима. Сада ће се подељивати концесија само извесним друштвима. Ко ће је тражити, мораће доказати, да је у добрим материјалним приликама и да нема бојазни, да би члановима свога друштва остао дужан плату, што се веома често догађало. Повод је овом закону, што је у последње време више позоришних управитеља пријавило стечај, а кроз то су многи глумци дошли у највађу беду. Ако буде тај закон у неколико и пречио развитак позоришта, у социјалном је погледу са свим оправдан.

(Ново позориште у Лавову.) До сада је било лавовско позориште у некаквој старој дашчари. Не давно расписан је стечај за градњу новог пољског позоришта. Тада зидање, без земљишта, стало би до 1.500.000 круна. У том новом позоришту било би места за 1200 особа. Знаменито је то, да ће градња тог позоришта бити поверила само домаћим неимарима.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

46. Представа. У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ. Ван претилате.

Пре поласка позоришне дружине на пут претпоследња представа, с обаљеним ценама.

У Новом Саду, у недељу 17. (29.) марта 1896.

ПРВИ ПУТ :

МАЈЧИН БЛАГОСЛОВ.

Позоришна игра, с певањем, у 4 чина, с предигром, написао др. Ф. Е. Линкер, музика, од А. Милера.

Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ :

Предигра: „Мајчин благослов.“

Боафлери, заповедник једне тврђавице Хади-Динић.
Лусталот, закупник — — — Радовић.
Марта, његова жена — — — Ј. Хади-Динићка.
Мара, њихова кћи — — — М. Марковићка.
Марцел, судац у Шамунију — — — Филиповић.
Шоншона } Савојци — — — З. Марковићка.
Пјер и — — — Добриновић.
Жакет } Савојке — — — Бакаловић.
Шарлота } Савојке — — — В. Милићевићка.
Ларош, настојник код маркизе Си-
вријеве — — — Иванштанин.
Савојци и Савојкиње. Збива се у Шамунију, у Савојској.

I. Чин: „Нова Фаншона.“

Маркиза Сивријева — — — С. Вујићка.
Артур, њенин син — — — Спасић.
Боафлери, заповедник једне тврђавице Хади-Динић.
Пагода („Шоншона“) — — — З. Марковићка.
Мара, Савојкиња — — — М. Марковићка.
Пјер, Савојац — — — Добриновић.
Лафлер, слуга маркизин — — — Бајин.
Збива се у Паризу, три месеца после предигре,

II. Чин: „Шамунијски бисер“.

Госпођица Делбејева — — — Ј. Весићева.
Боафлери — — — Хади-Динић.
Маркиза Сивријева — — — С. Вујићка,
Артур Сивријев — — — Спасић.

Госпођица Пагода („Шоншона“) — — — З. Марковићка.
Мара — — — М. Марковићка.
Цјер — — — Добриновић.
Жан } слуге — — — Миловановић.
Луј } слуге — — — Иванштанин.
Лафлер — — — Бајин.
Господа, госпође, слуге.

III. Чин: „Вероломство.“

Боафлери — — — Хади-Динић.
Мара — — — М. Марковићка.
Артур Сивријев — — — Спасић.
Офелија (Шоншона), балетска играчица З. Марковићка.
Пјер — — — Добриновић.
Лусталот — — — Радовић.
Жан } слуге — — — Миловановић.
Луј } слуге — — — Иванштанин.
Вишне слуге.

IV. Чин: „Повратак у завичај.“

Артур Сивријев — — — Спасић.
Мара — — — М. Марковићка.
Офелија (Шоншона) — — — З. Марковићка.
Цјер — — — Добриновић.
Лусталот — — — Радовић.
Марта — — — Ј. Хади-Динићка.
Марцел, судац — — — Филиповић.
Жакет } Савојци — — — Бакаловић.
Шарлота } Савојке — — — В. Милићевићка.
Савојци и становници из Шамунија. Збива се на месец
дана после III. чина.

У уторак 19. (31.) марта први пут: „Хамлет“. Трагедија у 5 чинова, написао В. Шекспир, с енглеског превео др. Л. Костић, за српску позорницу удесио А. Хадић. (У новом оделу, што је нарочито за овај комад затворено.) (Пре поласка позор. дружине на пут последња представа.)

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније свираше ове комаде: 1. „Ein Wiener Freiwilliger“, од Милера. — 2. „Новосадско коло“, од Тих. Остојића. — 3. „Смеса словенских песама“, од Драгана. — 4. „Весела је Србадија“, парофраза, од Х. Дубека. — 5. „Ружица — четворка“, од Драгона.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$, свршетак у $10\frac{1}{2}$ сахата.